

Uşaq və gənclərin misilsiz sərvət və güc mənbəyi olan milli-mənəvi dəyərlər ruhunda tərbiyəsi

Kəmalə Əliyeva

234 №-li tam orta məktəb, Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi, Əməkdar müəllim.
Azərbaycan. E-mail: kemale.eliyeva72@mail.ru
<https://orcid.org/0009-0001-2802-9943>

XÜLASƏ

Məqalədə bəşər tarixində özünəməxsus adət-ənənələri, yüksək mənəvi keyfiyyətləri ilə seçilən Azərbaycan xalqının minillik dərin köklərə malik milli-mənəvi dəyərlərinin təbliğ olunmasından söz açılır. O cümlədən məktəblərdə şagirdlərin – yetişməkdə olan gənc nəslin türk soylu, islam etiqadlı, müasir düşüncəli, cəmiyyət üçün dəyərli vətəndaş kimi formalaşması və inkişafı üçün onların məhz milli-mənəvi dəyərlər ruhunda tərbiyə olunmasının zəruriliyi vurğulanır.

AÇAR SÖZLƏR

milli-mənəvi dəyərlər,
ana dili, milli ədəbiyyat,
adət-ənənə, tərbiyə

MƏQALƏ TARİXÇƏSİ

göndərilib: 05.02.2023
qəbul edilib: 10.03.2023

Education of children and young people in the spirit of national and moral values, which are an unparalleled source of wealth and power

Kamala Aliyeva

Secondary school No. 234, Azerbaijani language and literature teacher, Honored teacher. Azerbaijan. E-mail: kemale.aliyeva72@mail.ru
<https://orcid.org/0009-0001-2802-9943>

ABSTRACT

The article talks about the promotion of the millennial deep-rooted national and spiritual values of the Azerbaijani people, one of the oldest nations in the world, distinguished by its rich system of national, moral and spiritual values, unique customs and traditions, high morality. The author emphasizes the need to educate students in the spirit of national and spiritual values for the formation and development of students in schools - the younger generation of Turkish descent, Islamic faith, modern thinking, as a valuable citizen for society.

KEYWORDS

national-moral values,
native language,
national literature,
customs,
national values

ARTICLE HISTORY

Received: 05.02.2023

Accepted: 10.03.2023

Giriş / Introduction

Xalqımızın milli-mənəvi dəyərlərinin minilliklərə dayanan dərin kökləri vardır. Azərbaycan xalqı dünyanın ən qədim xalqlarından biri kimi bəşər tarixində özünün zəngin milli, əxlaqi və mənəvi dəyərlər sistemi, özünəməxsus adət-ənənələri, yüksək mənəviyyatı ilə seçilmişdir. Min illər boyu formalaşan və Azərbaycan xalqının yüksək mənəvi dəyərlərə malik olduğunu göstərən bu adət-ənənələr millətimizin keçmişi, bu günü və gələcəyi arasında sarsılmaz mənəvi körpü rolunu oynayır. Xalqın milli dəyərlərini hər zaman yüksək qiymətləndirən ümummilli liderimiz Heydər Əliyev demişdir: “Milli adət və ənənələr hər bir xalqın milli mədəniyyətinin zənginliyindən, qədim tarixi kökə malik olmasından xəbər verir”.

Milli-mənəvi dəyərlərimiz türk soylu, islam etiqadlı, müasir düşüncəli insan formalaşdırən, onun cəmiyyət üçün dəyərli vətəndaş kimi inkişafına xidmət edən davranış qaydalarıdır.

Xalq bütün dövrlərdə mütərəqqi adət və ənənələrin – milli-mənəvi dəyərlərin yaradıcısı olmuş, eyni zamanda onu qoruyub zənginləşdirmişdir. Xalqımızın şanlı tarixi, canlı dili, müqəddəs dini, gözəl adət-ənənələri, mədəniyyəti, ədəbiyyat və incəsənəti ali bəşəri hissləri təbliğ edən dəyərlər kimi milli-mənəvi simamızın aynası hesab edilir. Bu dəyərləri ən qiymətli miras kimi qoruyaraq gələcək nəsillərə ötürmək hər bir vətəndaşın, o cümlədən yetişməkdə olan nəslin təlim-tərbiyəsi ilə məşğul olan müəllimlərin ən ümdə vəzifələrindəndir.

Hər bir millətin varlığını mühafizə etməsi, adət-ənənələrini yaşatması, onun əsrlər boyu yaratdığı zəngin mədəni irsini və mənəvi dəyərlər sistemini gələcək nəsillərə ötürə bilməsi, ilk növbədə, ana dilini qoruyub saxlaya bilməsindən asılıdır. Çünki bu dil xalqın ruhunun aynası kimi milli-mənəvi dəyərlər xəzinəsinin ən qiymətli incisidir. Görkəmli şairimiz Bəxtiyar Vahabzadənin sözləri ilə desək:

Məni həm babamla, həm də nəvəmlə
Bağlayıb uzanan tarix bağımsan.
Dünənim, sabahım, üstəlik hələ
Mənim söz hünərim, söz bayrağımsan.

Bu tarix bağının qırılmaması üçün dünənimiz, bu günümüz və sabahımız arasında polad körpü rolu oynayan ana dilimizin saflığını qorumalıyıq. Azərbaycan öz müstəqilliyini əldə etdiyi ilk günlərdən bu önəmli məsələyə xüsusi diqqət yetirilmişdir.

İstər doğma dilini bilməyənləri “şikəst” adlandıran ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin, istərsə də onun layiqli davamçısı İlham Əliyevin hakimiyyəti illərində məqsədyönlü dil siyasəti aparılmış, bu istiqamətdə vacib sənədlər imzalanmışdır:

- “Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (22 dekabr 1992-ci il);
- Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının “Dövlət dili” adlanan 21-ci maddəsi;
- “Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (18 iyun 2001-ci il);
- “Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili gününün təsis edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (9 avqust 2001-ci il);
- “Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu (30 sentyabr 2002-ci il);
- “Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramı haqqında” Sərəncam (23 may 2012-ci il);
- “Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi haqqında” Sərəncam (29 may 2012-ci il);
- “Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Terminologiya Komissiyası haqqında Əsasnamə”nin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı (26 noyabr 2012-ci il);
- “Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi haqqında Sərəncam (9 aprel 2013-cü il);
- “Azərbaycan dilinin elektron məkanda daha geniş istifadəsinin təmin edilməsi ilə bağlı bir sıra tədbirlər haqqında” Sərəncam (17 iyul 2018-ci il);
- “Azərbaycan dilinin saflığının qorunması və dövlət dilindən istifadənin daha da təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (1 noyabr 2018-ci il).

Bütün bu sənədlər, eləcə də “Əcnəbilər üçün Azərbaycan dilinin elektron platforması” layihəsinin tətbiqi ana dilinə dövlət qayğısının bariz nümunəsidir.

Milli-mənəvi sərvətimizin təbliği

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev demişdir: “...Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz azərbaycançılığı – Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıyıq”. Bu sözlər milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunması və təbliği istiqamətində fəaliyyətimizin əsas aspektlərini vurğulayaraq hər birimizə aydın yol göstərir.

Ümumtəhsil məktəblərində V sinifdən başlayaraq XI sinfə kimi şagirdlərin şifahi və yazılı nitq vərdişlərini inkişaf etdirmək məqsədilə iş aparılır. Bu işlər həm gündəlik dərslər, həm də sinifdən xaric tədbirlər zamanı həyata keçirilir. Bu baxımdan şagirdlərin varvarizm və vulqarizmlərdən istifadə etməmələri, ədəbi dilin fonetik, leksik və qrammatik normalarına əməl etmələri, dilin incəliklərinə bələd olaraq frazeoloji birləşmələrdən, idiom və ibarələrdən, eləcə də aforizmlərdən yerində və düzgün istifadə etmələri, nitq mədəniyyətinin tələblərinə əməl etmələri əsas meyar kimi qarşıya məqsəd qoyulur. Məktəb kitabxanasında keçirilən mütaliə saatlarının bu baxımdan əhəmiyyəti böyükdür. Hər il 21 Fevral – Beynəlxalq Ana Dili Günü münasibətilə müxtəlif formalı tədbirlər: inşa və şeir müsabiqələri, ədəbi-bədii musiqili gecələr, poeziya axşamları, bədii qiraət gecələri, “Breyn-rinq” yarışmaları və s. keçirilir. Şagirdlər ilə “Ana dilim şirindir”, “Danışmaq və dinləmək mədəniyyəti” mövzusunda diskussiyalar aparılır. Bu zaman dilimizin tarixi kökləri, zəngin lüğət tərkibi haqqında şagirdlərə məlumat verilir, müxtəlif elm, ədəbiyyat və mədəniyyət xadimlərinin dilimizə verdikləri qiyməti əks etdirən aforizmlər səsləndirilir. Bununla da bir müəllim olaraq böyük şairimiz Bəxtiyar Vahabzadənin müqəddəs arzusunu həyata keçirməyə çalışıram:

Bu dil, – bizim ruhumuz, eşqimiz, canımızdır,
 Bu dil, – bir-birimizlə əhdi-peymanımızdır.
 Bu dil, – tanıtmış bizə bu dünyada hər şeyi.
 Bu dil, – əcdadımızın bizə qoyub getdiyi
 Ən qiymətli mirasdır, onu gözlərimiz tək
 Qoruyub, nəsillərə biz də hədiyyə verək.

[Vahabzadə B. Bakı, 2004].

Ana dilimizin təbliği qədər tariximizin, incəsənətimizin, mədəniyyətimizin, eləcə də onun bir parçası olan qədim tarixə malik ədəbiyyatımızın öyrənilməsinə və təbliğinə də xüsusi diqqət yetirilməlidir.

Bu, həm ədəbiyyatımızın tədrisi, həm də müxtəlif ədəbi nümunələrdə təbliğ olunan müsbət insani keyfiyyətlərin – düzlük, saflıq, mənəvi ucalıq, vətənpərvərlik, insanlıq, alicənablıq, xeyirxahlıq, dostluq, namus, qeyrət, milli mənlilik, milli birlik və s. hissələrin şagirdlərə aşılması baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir. Məhz bütün bunların kontekstində Azərbaycan vətəndaşının varlığı göstərilir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 16-cı maddəsinin II bəndində göstərilir ki, “Azərbaycan dövləti mədəniyyətin, təhsilin, səhiyyənin, elmin, incəsənətin inkişafına yardım göstərir, ölkənin təbiətini, xalqın tarixi, maddi və

mənəvi irsini qoruyur” [Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və hüququn əsasları].

Bu müqəddəs missiyanı həyata keçirənlər sırasında Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi kimi bizlərin də üzərinə böyük vəzifələr düşür. Azərbaycan ədəbiyyatını şagirdlərə sevdirməklə onlarda xalqımıza, xalqımızın misilsiz sərvəti, güc mənbəyi olan milli-mənəvi dəyərlərə hörmət və sevgi aşılamış oluruq.

Hələ qədim dövrlərdən başlayaraq müasir dövrə qədər müxtəlif ədəbi nümunələrdə Azərbaycan xalqının milli-mənəvi sərvətləri, ailə dəyərləri öz əksini tapmışdır. Xalqımızın ən dəyərli söz abidəsi sayılan, qəhrəmanlıq, igidlik, mərdlik, cəsurluq, dostluq, birlik dastanı olmaqla yanaşı, həm də namus, qeyrət, ləyaqət, insanpərvərlik kimi əxlaqi, milli-mənəvi dəyərlərlə zəngin böyük tarixi abidə olan “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında ailə dəyərlərinə xüsusi önəm verilmişdir. Dastanın müqəddiməsində verilmiş:

“Qız anadan görməyincə öyüd almaz,
Oğul atadan görməyincə süfrə yaymaz”

[Kitabi-Dədə Qorqud. Bakı, 2004]

– kəlamı bir tərəfdən ata-oğul, ana-qız münasibətlərinə güzgü tutursa, digər tərəfdən uşağın tərbiyəsində valideynin şəxsi nümunəsinin, valideyn nüfuzunun vacibliyini vurğulayır. Dastanda ana haqqının Tanrı haqqına bərabər tutulması, ağsaqqala, ağbirçəyə hörmət edilməsi, Qazılıq Qoca oğlu Yeynəyin atasını, Uşun Qoca oğlu Səgrəyin qardaşı Əgrəyi, Uruzun atası Salur Qazanı kafir əsirliyindən azad etmək üçün döyüşmələri, atası Dirsə xanın bir müddət əvvəl yalanlara uyaraq onu oxlamasına baxmayaraq, Buğacın onu qurtarmaq üçün xəyanətkarların üstünə təkbaşına getməsi bir tərəfdən xalqımızın qəhrəmanlıq əzmini əks etdirirsə, digər tərəfdən ailə bağlarının nə qədər möhkəm olduğu təəssüratını yaradır. Dastanda “Ana haqqı – Tanrı haqqı” sayılır ki, bu da oğuz türkləri üçün ananın nə qədər müqəddəs və əziz olduğunu, bir yaradıcı kimi Tanrıya bərabər tutulduğunu göstərir. Kafir üstünə gedən Qazan xan, ilk növbədə, ondan anasını azad etməsini istəyir.

Dastanda Salur Qazan və Burla xatun, Dirsə xan və onun xatunu, Dəli Domrul və onun xatunu, Bamsı Beyrək və Banuçiçək, Qanturalı və Selcan xanım münasibətlərindəki səmimilik, istilik, doğmalılıq xalqımızın minillərlə formalaşmış ailə modelindən qaynaqlanır.

“Öyünərsə, ər öyünsün, aslandır,
Öyünməklük qadınlara böhtandır”

[Kitabi-Dədə Qorqud. Bakı, 2004]

– deyə təvazökarlıq göstərən xanımlar dastanda xalqımızın ailə dəyərlərini parlaq şəkildə nümayiş etdirirlər. Onların bir-birinə: “Bəri gəlgil, başım baxtı, evim taxtı” – deməsi onu göstərir ki, kişi qadınını başının baxtı, yəni alın yazısı, evinin taxtı, yəni ailəsinin dayağı bilir, həmçinin qadın da ərini. Bu isə dolayısı ilə türk ailəsində kişi və qadın bərabərliyini, onun fonunda isə ailənin müqəddəsliyini təsdiqləyir.

Dahi Nizaminin “Xosrov və Şirin” poemasında Məhinbanunun – Səmiranın qardaşı qızı Şirinə verdiyi müdrik məsləhətləri, onunla münasibətlərdə təmkinli davranışı, Şirinin özünü namuslu, təmiz bir qadın kimi aparması, bibisinin ağıllı nəsihətlərini ürəkdən qəbul edərək həyatının son anına qədər ismət və namusunu qoruması, Xosrovu sonsuz məhəbbətlə sevməsinə rəğmən onunla kəbindənkənar münasibətlərə girməməsi, əsərin sonunda Şiruyənin namussuz təklifini qəbul etməkdənsə, şərəfli ölümü üstün tutması xalqımızın ailə dəyərləri haqqında aydın təsəvvür yaradır.

Məhəmməd Füzulinin “Leyli və Məcnun” poemasında Leylinin anasının qızına nəsihəti əslində hər bir azərbaycanlı ananın öz qızına verdiyi öyüd-nəsihətlərdir:

Key şux! Nədir bu göftügülər?
Qılmaq sənə tənə eybcülər?
Nəyçün özünə ziyan edirsən?
Yaxşı adını yaman edirsən?
Nəyçün sənə tənə edə bədgu?
Namusuna layiq işmidir bu?
...Təmkinini cünunə qılma təbdil!
Qızsan, ucuz olma, qədrini bil!
Hər surətə əks kimi baxma!
Hər gördüyünə su kimi axma!
...Ey iki gözüm, yaman olur ar!
Namusumuzu itirmə, zinhar!

[Füzuli M. Bakı, 2005]

Burada yenə də ümummilli liderimizin sözləri yerinə düşür: “Bizim xalqımızda əsrlərdən bəri formalaşmış, gəlmiş adətlər vardır: kiçiyin böyüyə hörməti, böyüyün də kiçiyə qayğısı, övladın valideynlərinə hədsiz hörməti, valideynlərin də öz övladlarına olan qayğısı və məhəbbəti. Bu, bizim xalqımızın mentalitetidir və biz bununla fəxr etməliyik”.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev cənabları isə milli-mənəvi dəyərlər sistemində ailə dəyərlərimizin yerini və əhəmiyyətini belə müəyyənləşdirmişdir: “Biz ümumbəşəri dəyərləri bölüşürük, ancaq bizim üçün əsas dəyərlər Azərbaycanın milli dəyərləridir. Əgər tarixə bu baxımdan də nəzər salsaq görürük ki, xalqımızın yaşaması üçün öz mənliliyini, qururunu qoruması üçün ailə dəyərləri, milli dəyərlər əvəzolunmaz rol oynamışdır. Ölkəmizin inkişafı, müstəqilliyimizin daha da möhkəmləndirilməsi üçün və milli dəyərlərin tam şəkildə bərqərar edilməsi üçün ailə dəyərləri daim yüksəklərdə olmalıdır”.

Milli-mənəvi dəyərlərimiz sırasında qəhrəmanlıq, mərdlik xüsusi yer tutur. “Kitabi-Dədə Qorqud” qəhrəmanlarının kafirlərlə mübarizədə göstərdikləri igidliyin təbliği gənclərin vətənpərvərlik və qəhrəmanlıq ruhunda tərbiyə olunmasına xidmət edir. Qazan xanın qaçanı qovmaması, aman diləyəni bağışlaması, nahaq qan tökmək istəməməsi yüksək mənəvi keyfiyyətlərdir. Eyni mənəvi dəyərlər digər qəhrəmanlıq dastanı olan “Koroğlu” eposunda da parlaq şəkildə öz əksini tapmışdır. “Qəhrəmanlıq, mərdlik estetik kateqoriya olmaqla yanaşı, milli mentalitetimizin tərkib hissəsidir. Bu kateqoriyalar milli mentalitetə daxil olduqlarından varislik prinsipləri əsasında yaşayır, gələcək nəsillərin ruhuna hopur. Onu yaşadan ən başlıca cəhət isə artıq dillər əzbəri olmuş qəhrəmanlıq nəğmələri, dastanları və başqa bədii dəyərlərimizdir. Bu baxımdan “Koroğlu” dastanındakı vətənpərvərlik ruhu ən çətin məqamda belə düşmənin qarşısında mərdliklə dayanmaq və mübarizə aparmaq üçün daha güclüdür. Qəhrəmanlığın yüksək pafosla tərənnümü gənc nəslin tərbiyə olunmasında, Koroğlu ruhunun onlara hopmasında xüsusi rol oynayır” [Füzuli M. Bakı, 2005].

Hoydu, dəlilərim, hoydu,
Yeriyin meydan üstünə!
Havadaki şahin kimi,
Tökülün al qan üstünə!

[Koroğlu. Bakı, 2005]

– deyərək düşmən üstünə gedən xalq qəhrəmanımız Nigar xanımın ardınca gedərkən:

İgid gərək yar sevməyə
Özü tək gedə, tək gedə.
Müxənnət qəddin əyməyə
Özü tək gedə, tək gedə – söyləyir

[Koroğlu. Bakı, 2005].

Beləliklə, dastan boyu qılıncı və sazı, xalqın biləyinin və biliyinin gücünü nümayiş etdirən Koroğlu həm də elin adət-ənənələrini, elin ruhunu yaşadır.

Koroğlu və onun ətrafına toplaşmış dəlilər vətənpərvərlik və igidliklə yanaşı, mərdlik, alicənablıq, dostluqda sədaqət, sözündə möhkəmlik, dürüstlük, hazırcavablıq, ədalət, məhəbbət, nifrət, ağsaqqala, ağbirçəyə ehtiram, qadınlara hörmət və s. kimi keyfiyyətləri ilə də gənc nəsil üçün örnəkdirlər.

Xalqımızın milli-mənəvi dəyərləri arasında namus, qeyrət, mənlik, kişilik anlayışları xüsusi yer tutur və bunlar ədəbiyyatımızda qəhrəmanlığın əsas əlamətləri kimi təbliğ olunur. Bu baxımdan İsmayıl Şıxlının “Dəli Kür” romanının baş qəhrəmanı Cahandar ağa, həmçinin “Namərd gülləsi” əsərində “Kişini kişi öldürər, qardaş, gəda-güda yox” – deyən Niftalı koxa milli mentalitetimizi, mənəvi dəyərlərimizi özündə yaşadan canlı obrazlardır. Fərman Kərimzadənin “Qarlı aşırım”, “Xudafərin körpüsü”, “Çaldıran döyüşü”, “Təbriz gözəli”, Zahid Xəlilin “Sonuncu güllə” (baş qəhrəmanı Əlif Hacıyev), Mustafa Çəmənlinin “Mübariz” (baş qəhrəmanı Mübariz İbrahimov), Elçin Hüseynbəylinin “Firuzə qaşlı xəncər” əsərlərinin qəhrəmanları mərdlik, qeyrət, əzəmət timsalı kimi gənclərimizə əsl nümunədir.

Bu və adları çəkilməyən onlarla bədii əsərlərdə xalqımızın milli-mənəvi sərvətləri öz əksini tapmışdır. Hər bir ədəbiyyat müəllimi şagirdlərinin oxu vərdişlərini inkişaf etdirməklə, onların mütaliyəyə həvəsini gücləndirməklə həm ədəbiyyatımızı təbliğ etmiş, həm də bu misilsiz söz xəzinəsində toplanmış milli-mənəvi inciləri onlara da aşılarmış olar. Bu məqsədlə oxu saatları, bədii qıraət gecələri, “Milli-mənəvi dəyərlərimiz şagirdlərin gözü ilə”, “Ədəbiyyatımızda milli dəyərlərimiz”, “Milli-mənəvi dəyərlərimizi qoruyaq!” mövzusunda inşa müsabiqələri, dəyirmi masalar keçirmək məqsədəuyğundur. Ulu öndərimiz Heydər Əliyevin: “Biz çalışmalıyıq ki, gənclərimiz Azərbaycan xalqına xas olan mənəvi, milli ənənələr əsasında tərbiyə edilsinlər” – çağırışına layiqli cavab vermək üçün belə tədbirlərin keçirilməsi zəruridir.

“Milli-mənəvi dəyərlərin pozulması xalqımıza qarşı bağışlanmaz xəyanətdir” – bəyanatı ilə çıxış edən böyük rəhbər: “Biz öz milli-mənəvi dəyərlərimizlə, adət-ənənələrimizlə fəxr edirik” – demişdir. O, müdrik bir el ağsaqqalı kimi yeni nəsle aşağıdakıları tövsiyə edirdi: “Gənclərimiz bizim tariximizə yaxşı bələd olmalı, dilimizi yaxşı bilməlidir. Milli dəyərlərimizi, milli adət və ənənələrimizi, tariximizi yaxşı bilməyən gənc vətənpərvər ola bilməz”.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 40-cı maddəsinin II bəndində də elə bu fikir ehtiva olunmuşdur: “Hər kəs tarixi, mədəni və mənəvi irsə hörmətlə yanaşmalı, ona qayğı göstərməli, tarix və mədəniyyət abidələrini qorumağıdır” [Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və hüququn əsasları].

Tariximizə, mədəni və mənəvi irsimizə hörmətlə yanaşma, tarixi və mədəniyyət abidələrini qoruma kimi xüsusiyyətlər də şagirdlərə aşılmalıdır. Bu istiqamətdə də

əsas yük tarix, Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimlərinin üzərinə düşür. Məktəblərdə kiçik tarix-diyarşünaslıq muzeylərinin yaradılması, bu işə bütün kollektivin, xüsusilə şagirdlərin cəlb olunması, muzeydə məktəblilərdən ibarət bələdçi qruplarının yaradılması, muzey eksponatlarının kataloqlarının hazırlanması, bu kataloqlarda eksponatlar haqqında dəyərli məlumatların əks edilməsi, muzeylərdə əlamətdar və tarixi günlərin təşkili şagirdlərin tarixə olan marağını, soykökümüze bağlılığını artırır.

“Xalqımızın mədəni irsi bəşər mədəniyyətinin ayrılmaz tərkib hissəsi olduğundan çoxəsrlik tarixi keçmişindən yadigar qalmış tarix və mədəniyyət abidələrinə doğma münasibət öncə vətənə məhəbbətin təcəssümüdür. Məhz buna görə də vətənimizin keçmişinin şahidi olan tarixi abidələrə hörmət bəsləmək, xalqımızın tarixində milli qürur hissi yaradan, mərdlik simvoluna çevrilən tarixi qalaların əhəmiyyətini dərk etmək, tarixi qəhrəmanların döyüş yolunu öyrənmək, onların vətən haqqında ibrətamiz kəlamlarını qavrayıb dərk etmək insanda vətənpərvərlik hissənin dərin iz buraxmasında müstəsna rol oynayır” [8, s.85].

Şirvanşahlar Saray Kompleksinə, Qız qalasına, Yanardağa, Atəşgaha, Mərdəkan qalasına, “Qala” Dövlət Tarix-Etnoqrafiya Qoruğuna, Qobustan Dövlət Tarixi-bədii Qoruğuna, Azərbaycan Milli Xalça Muzeyinə, Heydər Əliyev Mərkəzinə, müxtəlif rəsm qalereya və sərgilərinə ekskursiyaların, gəzintilərin təşkili şagirdlərin milli-mənəvi dəyərlərimizlə daha yaxından tanış olmalarına, tariximiz, milli köklərimiz, milli-mənəvi sərvətlərimizlə qürur duymalarına vəsilə olar.

Milli-mənəvi dəyərlərimizdən olan adət-ənənələrimiz uzun əsrlər boyu xalqımızın milli ruhunu, estetik duyumunu, sənətkarlıq qüdrətini özündə hifz edib saxlamışdır. Toy və yas mərasimləri, milli bayramımız olan Novruzla bağlı müxtəlif adətlər xalqımızın yüksək mənəvi keyfiyyətlərindən, bədii təxəyyülündən xəbər verir. Novruz bayramı ərəfəsində böyükləri, eləcə də elin ağsaqqal və ağbirçəklərini ziyarət etmək, küsülüləri barışdırmaq, imkansızlara əl tutmaq, bayram sovgatı vermək xalqımızın yüksək milli-mənəvi məziyyətlərindəndir.

Xalqımıza xas olan adət-ənənələri yaşatmağı və təbliğ etməyi tövsiyə edən ümummilli lider Heydər Əliyevin bu istiqamətdə müəyyənləşdirdiyi siyasəti hazırda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev uğurla davam etdirir.

Möhtərəm prezidentimiz Azərbaycanın milli-mənəvi dəyərlərinə, adət və ənənələrinə xüsusi diqqət yetirərək demişdir: “Azərbaycan xalqı daim öz milli köklərinə, adət və ənənələrinə bağlı olmuşdur və bizim gələcək uğurlarımız da məhz bu amillərlə bağlıdır. Biz tarixi irsimizin, zəngin mədəni irsimizin əsasında müasir, güclü Azərbaycan qururuq”.

Nəticə / Conclusion

Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin misraları səslənir qulağımızda:

Biz tarixə sığınmadıq,
Dünən vardıq, bu gün varıq.
Biz keçmişə güvənərək
Gələcəyə addımlarıq.

Beləliklə, keçmişə güvənərək gələcəyə addımlayan xalqımız möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyevin rəhbərliyi altında öz milli-mənəvi sərvətlərinə sahib çıxır, onları öyrənir, təbliğ edir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 10 oktyabr 2017-ci il tarixli Fərmanı ilə Mənəvi Dəyərlərin Təbliği Fondunun yaradılması məhz bu gözəl arzuya, bu böyük məqsədə xidmət edir.

Ölkəmizdə adət-ənənələr mədəni tədbirlər üçün rəmzi mənə kəsb edir və onlara milli məzmun gətirir. Məsələn, Novruz bayramı tədbirlərinin qədim Qoşa qala qapılarının qarşısında keçirilməsi, bu zaman səmənədən, qədim milli geyimlərdən və digər milli-rəmzi atributlardan geniş istifadə olunması, xalq oyun və tamaşalarının nümayiş etdirilməsi buna misal ola bilər.

Xalqımız qədim adət-ənənələrlə yanaşı, həyatımızda yeni formalarda təəcəssüm olunan mədəni sərvətimizi bu gün də yaşadır, inkişaf etdirir.

Nəsənsə, özün ol,
Təzəsən onda.
Sən köhnə olursan yamsılayanda.
Nəsənsə, özün ol!
Kökündən yapış!
Dünənə arxalan,
Bu gündən yapış!

[Vahabzadə B. Bakı, 2004]

Milli-mənəvi irsimizin qorunması və inkişafında, adət-ənənələrimizin təbliğində Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, UNESCO və ISESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın müstəsna rolu vardır. Musiqimizin, muğamımızın, incəsənətimizin, bayram adət-ənənələrimizin təbliği istiqamətində ardıcıl iş aparılır. Deməli, hazırda misilsiz sərvət və güc mənbəyimiz olan milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliği artıq layihə, proqram deyil, həyat tərzidir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat / References

1. Adət və ənənələr mənəvi əxlaqi dəyərlər kimi. (2000). Bakı, Nərgiz.
2. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və hüququn əsasları. (2010). Bakı.
3. Füzuli M. (2005). Əsərləri. Altı cildə, I cild. Bakı, Şərq-Qərb. 400 s.
4. Hüseynov İ. (2002). Azərbaycan milli adət və ənənələrinin bədii-estetik mahiyyəti (monoqrafiya). Bakı, Mars-Print. 305 s.
5. Kitabı-Dədə Qorqud. (2004). Əsil və sadələşdirilmiş mətnlər. Bakı, “Öndər” nəşriyyatı. 376 s.
6. Koroğlu. (2005). Bakı, “Lider” nəşriyyatı. 552 s.
7. “Milli-mənəvi dəyərlərin pozulması xalqımıza qarşı bağışlanmaz xəyanətdir”. (2001). 13 avqust 2001-ci il Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyevin Bəyanatı. Azərbaycan. 14 avqust, s.1.
8. Milli-mənəvi dəyərlərin təbliğində kitabxanaların rolu. (2011). Bakı, 85 s.
9. Vahabzadə B. (2004). Seçilmiş əsərləri. İki cildə, I cild (şeirlər). Bakı, “Öndər” nəşriyyatı. 328 s.